

หนึ่งทศวรรษ : พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารฯ กับการสร้างความโปร่งใสในสังคมไทย

การขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสาร
ปัจจุบันและอนาคต

โดย
นายชังทอง โอภาสศิริวิทย์
ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี
14 มกราคม 2551

คำนำ

ในช่วงเวลาประมาณ 10 ปีเต็ม นับตั้งแต่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ได้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 จนถึงปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยได้สัมผัสหรือรู้ได้ถึงหลักประกันในสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่จริง เพราะเมื่อใดก็ตามที่ประชาชนมีคำขอข้อมูลข่าวสาร และหน่วยงานของรัฐหนึ่งเคย หรือปฏิเสธ ไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ประชาชนสามารถใช้สิทธิร้องเรียนหรืออุทธรณ์ไปยังคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ หรือคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ และเรื่องร้องเรียนหรืออุทธรณ์ก็จะได้รับการพิจารณาเป็นที่ยึดตามที่กฎหมายกำหนดทุกราย จึงต้องถือว่า ในมิติด้านการคุ้มครองสิทธิรับรู้ของประชาชนแล้ว ประเทศไทย ได้มีกฎหมายและกระบวนการคุ้มครองสิทธิที่มีหลักประกันในระดับที่น่าพอใจ แต่อย่างไรก็ตามการประกาศใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการฯ นั้น มิได้มีเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายเพียงเฉพาะเรื่องการคุ้มครองสิทธิ แต่ต้องการนำไปสู่เป้าหมายสุดท้าย (Goal) คือการมีรัฐบาลที่เป็นไปโดยประชาชนมากยิ่งขึ้น และการมีระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง

การเขียนบทความหรือรายงานเรื่อง "การขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารปัจจุบันและอนาคต" ขึ้นนี้จึงหวังว่าจะเป็นประโยชน์ในการที่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจจะได้ใช้ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อประเมินถึงผลจากการประกาศใช้กฎหมายในช่วงเวลา 10 ปี ที่ผ่านมาและเพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางที่จะดำเนินการหรือขับเคลื่อนกฎหมายต่อไปในอนาคต ระยะ 5 ปี หรือ 10 ปีข้างหน้า เพื่อให้สามารถบรรลุความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของการประกาศใช้กฎหมายต่อไป

ชังทอง ไอภาสศิริวิทย์

ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี

สารบัญ

	หน้า
• การขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารปัจจุบันและอนาคต	1
• เจตนารมณ์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร	1
• กลไกการขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสาร	3
• ผลการขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ณ ปัจจุบัน	4
- การนำข้อมูลข่าวสารมาเตรียมให้ประชาชนตรวจสอบตามมาตรา 9	4
- การสนองตอบการใช้สิทธิร้องเรียนของประชาชน	7
- การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องอุทธรณ์ของประชาชน	8
• ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารในอนาคต	10
- สถานะความสำเร็จของกฎหมายข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน	10
- ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนกลไกการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐให้ประชาชนเข้าตรวจสอบ	11
- ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนกลไกการพิจารณาเรื่องร้องเรียนของประชาชน กรณีหน่วยงานไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด	13
- ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนขยายผลคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ส่งผลต่อการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน	14
- การผลักดันให้กระบวนการรักษาข้อมูลข่าวสารล้มตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ.2544 มีประสิทธิภาพ	15
- การสร้างกลไกความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	15
- การสร้างกลไกขับเคลื่อนกฎหมายร่วมกับองค์กรภาคสังคม ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม อย่างต่อเนื่องยึดโยงกับโครงสร้างในพื้นที่ทุกภาค ทุกจังหวัด	16
• ประวัติผู้เขียน	17
• บรรณานุกรม	18

การขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ปัจจุบันและอนาคต

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 หรือกฎหมายข้อมูลข่าวสารได้ประกาศเป็นกฎหมายในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2540 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 นับมาจนถึงวันที่ 14 มกราคม 2551 ซึ่งมีการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ก็ต้องถือว่ากฎหมายข้อมูลข่าวสารได้มีผลบังคับใช้ไม่น้อยกว่า 10 ปีบริบูรณ์ และขณะนี้ยังคงมีผลบังคับใช้ต่อไป ไม่มีเหตุทำให้ต้องยุติการบังคับใช้เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ.2540 ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนตุลาคม 2540 ซึ่งเป็นเวลาที่ใกล้เคียงกับการเกิดขึ้นกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ

การพิจารณาถึงทิศทางหรือแนวทางการขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันและอนาคต จำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจอย่างแจ่มชัดถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสารว่าได้กำหนดไว้อย่างไร จึงจะสามารถศึกษาวิเคราะห์ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการบังคับใช้กฎหมายที่ได้ดำเนินการมาแล้วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาและจึงจะสามารถที่จะกำหนดเป้าหมายในอนาคตในระยะ 5 ปี หรือ 10 ปี และทิศทาง/แนวทางที่จะขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

เจตนารมณ์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร

กฎหมายข้อมูลข่าวสารได้มีการระบุเหตุผลหรือเจตนารมณ์ของการประกาศใช้กฎหมายไว้อย่างชัดเจนว่า “ในระบอบประชาธิปไตย การให้ประชาชนมีโอกาสกว้างขวางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ของรัฐเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นและใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยถูกต้องกับความเป็นจริงอันเป็นการส่งเสริมให้มีความเป็นรัฐบาลโดยประชาชนมากยิ่งขึ้น..... ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง.....”

ข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นการแสดงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องชัดเจนกับบทบาทของประชาชนและรัฐในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารบ้านเมือง ที่มุ่งหมายให้ประชาชนมีโอกาสอย่างกว้างขวางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ ของรัฐ โดยเชื่อว่าเมื่อประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ ของรัฐ ซึ่งหมายถึงรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐทุกหน่วยอย่างกว้างครบถ้วนมากที่สุดแล้วประชาชนก็จะสามารถแสดงความคิดเห็น และใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยถูกต้องกับความเป็นจริง

การที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยถูกต้องกับความเป็นจริงนั้นมีความสำคัญมากเพราะหมายถึงประชาชนสามารถให้ข้อเสนอแนะหรือข้อสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐบาลเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงหรือพัฒนาการดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพ

โดยไม่ต้องมีข้อสงสัยอีกต่อไปว่าการแสดงความเห็นของประชาชนนั้นอยู่บนพื้นฐานของการมีข้อมูล ไม่ครบถ้วน ในด้านการใช้สิทธิทางการเมืองซึ่งครอบคลุมทั้งการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการใช้จ่ายเงินงบประมาณของรัฐของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐในทุกระดับ ก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเรื่องการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเพียงประการเดียวก็มี รูปธรรมที่ชัดเจนแล้วว่าน่าจะยังคงมีปัญหาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐที่ ประชาชนในแต่ละภูมิภาคของประเทศ หรือระหว่างเมืองกับชนบทยังมีกระบวนการหรือโอกาสแห่งการ รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน และยังคงเป็นคำถามสำคัญว่าการใช้สิทธิทางการเมืองในการออกเสียง เลือกตั้งที่ผ่านมาประชาชนได้ใช้สิทธิทางการเมืองโดยถูกต้องกับความเป็นจริงหรือไม่เพียงใด สำหรับการ ใช้สิทธิทางการเมืองในการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยหรือการใช้จ่ายเงินงบประมาณของหน่วยงาน ต่างๆของรัฐในทุกระดับนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพ.ศ.2540 และปี พ.ศ.2550 ได้บัญญัติ รับรองถึงความสำคัญไว้แล้วในหมวดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญ โดยถือว่ารัฐบาลทุกรัฐบาลต้อง กำหนดนโยบายและรูปธรรมการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการใช้สิทธิทางการเมืองของประชาชนใน รูปแบบดังกล่าว

เมื่อได้ศึกษาพิจารณาเจตนารมณ์ของการประกาศใช้กฎหมายข้อมูลข่าวสารแล้วก็จะเห็น ชัดเจนถึงเป้าหมาย (Goal) สุดท้าย คือการเกิดขึ้นหรือการมีรัฐบาลของประชาชนหรือโดยประชาชนมาก ยิ่งขึ้น ซึ่งแม้ว่าประกาศเจตนารมณ์ดังกล่าวมิได้ให้นิยามขอบข่ายของรัฐบาลโดยประชาชนมากยิ่งขึ้นแต่ก็ สามารถสรุปได้ว่าความเป็นรัฐบาลโดยประชาชนมากยิ่งขึ้นนั้น ย่อมหมายถึงรัฐบาลที่อย่างน้อยที่สุดจะต้อง บริหารงานโดยมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง ไม่แสวงหาประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง เป้าประสงค์ (Goal) สุดท้ายที่ถ่วงน้ำหนักไปอีกประการหนึ่งกับการมีรัฐบาลของประชาชน หรือโดย ประชาชนมากยิ่งขึ้นก็คือการมีระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงซึ่งเป็นความต้องการร่วมกันของประชาชน คนไทยทุกคน

จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสารที่กล่าวถึงแล้วข้างต้น ได้แสดงออกถึง เป้าหมายในหลายๆ ระดับ ทั้งในระดับผลผลิต (Output) คือการให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆ ของรัฐอย่างกว้างขวาง ระดับผลลัพธ์ (Outcome) คือการให้ประชาชน สามารถแสดงความคิดเห็นและการใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยถูกต้องกับความเป็นจริง และระดับ เป้าประสงค์ (Goal) ซึ่งเป็นผล (Impact) สุดท้ายของการประกาศใช้กฎหมายนี้ก็คือการมีรัฐบาลของประชาชน หรือโดยประชาชนมากยิ่งขึ้นและการมีระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง ดังนั้นการพูดถึงการขับเคลื่อน กฎหมายข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันและอนาคตจึงต้องตอบคำถามหรือกำหนดด้วยว่า 5 ปี หรือ 10 ปี ข้างหน้า จะขับเคลื่อนไปบรรลุเป้าหมายในระดับใด ในระดับผลผลิต ระดับผลลัพธ์ หรือระดับเป้าหมายและจะใช้ การวัดผลโดยตัวชี้วัดใด ซึ่งแน่นอนว่าเป้าหมายทั้ง 3 ระดับนั้น มิได้ต่อเนื่องกันเป็นแนวเส้นตรงแต่จะเป็น แนวเส้นตรง ซึ่งมีสภาวะของเหลือและซ้อนกันขนานกันไป

กลไกการขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสาร

การขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายดังที่กล่าวแล้ว กฎหมายได้บัญญัติสิ่งที่อาจถือเป็นกลไกในการขับเคลื่อนไว้หลายประการที่สำคัญ คือ

1. การกำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้มีทั้งนำข้อมูลข่าวสารที่สำคัญอย่างน้อยตามที่กฎหมายข้อมูลข่าวสารกำหนดไว้ตามมาตรา 9 (1) – (8) มารวมไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู โดยหน่วยงานของรัฐทุกแห่งทั้งราชการส่วนกลาง กระทรวง/กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐอื่นๆ จะต้องจัดให้มีสถานที่เฉพาะในการรวมข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจดูได้โดยสะดวก รวมทั้งจะต้องมีดัชนี หรือรายการข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐได้นำมารวมให้ประชาชนตรวจดูว่ามีข้อมูลข่าวสารอะไรบ้างเพื่อที่ประชาชนจะสามารถตรวจสอบรายการข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่ทั้งหมดได้โดยสะดวก สามารถรู้ได้ว่าข้อมูลข่าวสารที่นำมาให้ตรวจดูนั้นมีอะไรบ้าง และข้อมูลข่าวสารที่ตนเองสนใจนั้นมีอยู่หรือไม่ จะได้สามารถตรวจดูได้ด้วยตนเองโดยสะดวก

กลไกที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่ต้องนำข้อมูลข่าวสารมารวมไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูนี้ได้ระบุถึงสิทธิของประชาชนที่จะเข้าตรวจดู และขอสำเนาหรือขอสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารที่นำมารวมไว้ให้ตรวจดูด้วย โดยประชาชนที่เข้าตรวจดูนั้นไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องซึ่งเป็นการสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ชัดเจนต่อกลไกนี้ที่มุ่งหมายให้ประชาชนไม่ว่าจะอยู่ในอาชีพใด อยู่ในภูมิภาคใดเพียงแต่สนใจเรื่องของบ้านเมือง หรือของชุมชนที่ตนเองเกี่ยวข้องก็สามารถใช้สิทธิเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น หรือของทุกหน่วยงานของรัฐได้ในขอบเขตทั่วประเทศ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนได้อย่างกว้างขวางโดยสะดวกย่อมจะช่วยให้ประชาชนมีข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ หรือในเรื่องที่ประชาชนสนใจและช่วยให้สามารถมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือรัฐบาลในการดำเนินงานเรื่องนั้นๆ ได้ รวมทั้งเป็นข้อมูลข่าวสารในการตรวจสอบการใช้อำนาจหรือการใช้งบประมาณต่างๆ ด้วย

กลไกของกฎหมายตามมาตรา 9 (8) ยังถือได้ว่าเป็นส่วนที่มีลักษณะเป็นผลวัตรที่ให้อำนาจคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการที่สามารถกำหนดประเภทของข้อมูลข่าวสารที่สมควรต้องนำมารวมไว้ให้ประชาชนตรวจดูเพิ่มเติมจากที่มีระบุไว้ตามมาตรา 9 (1) – (7) ได้ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร ซึ่งแน่นอนว่าความสมควรดังกล่าวต้องยึดโยงกันกับการขับเคลื่อนกฎหมายให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์

2. การกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบข้อมูลข่าวสารมีหน้าที่ต้องจัดหาข้อมูลข่าวสารนั้นให้กับประชาชนตามที่มีคำขอภายในเวลาอันสมควร ตามมาตรา 11 ของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร โดยประชาชนที่มีคำขอข้อมูลข่าวสารนั้นไม่จำเป็นต้องมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการเข้าถึงหลักการ

เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นหลักการที่บัญญัติบังคับให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ด้วย หน้าที่การจัดข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนตามคำขอในเวลาอันสมควรนี้ อาจมีคำถามว่าเวลาอันสมควรนั้นถึงเวลาเท่าใด ซึ่งได้มีคำตอบโดยได้มีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐต้องจัดหาข้อมูลข่าวสารตามคำขอให้กับประชาชนโดยเร็วหรือโดยทันทีหรือภายในวันที่มีคำขอและในกรณีที่ต้องใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารก็จะต้องดำเนินการแจ้งผลให้ผู้ขอข้อมูลทราบอย่างช้าภายใน 15 วัน ซึ่งเป็นไปตามหลักการของกฎหมายข้อมูลข่าวสารและพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546

3. การกำหนดสิทธิร้องเรียนของประชาชน ตามมาตรา 13 และมาตรา 33 ให้ประชาชนสามารถร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่จัดข้อมูลข่าวสารไว้ให้ประชาชนตรวจสอบได้ตามมาตรา 9 หรือไม่จัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ตนตามคำขอตามมาตรา 11 หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้า หรือเห็นว่าตนไม่ได้รับความสะดวกโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายกำหนด หรือปฏิเสธว่าไม่มีข้อมูลข่าวสารตามคำขอ

4. การกำหนดสิทธิอุทธรณ์ของประชาชนตามมาตรา 18 ของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนสามารถอุทธรณ์คำสั่งของหน่วยงานของรัฐที่มีให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามคำขอ หรือมีคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของผู้มีประโยชน์ได้เสียต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โดยกฎหมายได้บัญญัติให้คำวินิจฉัยอุทธรณ์ของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นที่สุด

5. การใช้กลไกตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการตามมาตรา 28 ที่สำคัญ เช่นอำนาจหน้าที่สอดส่องดูแล และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐ และการจัดทำรายงานเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเป็นครั้งคราว ฯลฯ

ผลการขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ณ ปัจจุบัน

การนำข้อมูลข่าวสารมาเตรียมให้ประชาชนตรวจสอบดูตามมาตรา 9

คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีได้กำหนดมาตรการในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่สำคัญประการหนึ่ง คือการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งจะต้องรายงานผลการดำเนินงานตามกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ให้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการทราบเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 ไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจสอบ อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวก็ยังถือว่าไม่ประสบความสำเร็จนัก กล่าวคือ

1. ยังมีหน่วยงานต่างๆ ของรัฐอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่มีการรายงานผลการดำเนินงานตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารให้กับคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2549 พบว่าหน่วยงานระดับกรม รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน ในสังกัดหรือกำกับของกระทรวงต่างๆ และสำนักงานรัฐมนตรี รวมทั้งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีจำนวนรวมกันทั้งสิ้น 388 หน่วยงาน ปรากฏว่ามีเพียง 159 หน่วยงาน หรือประมาณร้อยละ 41 เท่านั้นที่ได้มีการยื่นรายงานผลการปฏิบัติงานตามกฎหมาย และมีถึง 5 กระทรวง ที่กรมในสังกัดไม่มีการรายงานเลยหรือมีรายงานเพียงกรมเดียวเท่านั้นคือ กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุข

จังหวัดในฐานะที่เป็นราชการส่วนภูมิภาคจำนวน 75 จังหวัด ก็มีรายงานผลการปฏิบัติงานตามกฎหมายเพียง 34 จังหวัด หรือประมาณร้อยละ 45 องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีรายงานผลการปฏิบัติงานตามกฎหมายเพียง 29 องค์การส่วนจังหวัดหรือประมาณร้อยละ 39 และในส่วนของเทศบาลซึ่งมีจำนวนรวมทั้งหมด 1,158 เทศบาล มีการรายงานผลการปฏิบัติงานตามกฎหมาย 258 เทศบาล หรือประมาณร้อยละ 26 และในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 6,620 แห่ง มีการรายงานผลการปฏิบัติงานตามกฎหมายเพียง 1,344 แห่ง หรือประมาณร้อยละ 20 สำหรับองค์การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งมีสองหน่วยงาน คือ เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร ได้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานตามกฎหมายทั้งสองหน่วยงาน

ตารางที่ 1 : แสดงจำนวนหน่วยงานของรัฐที่มีการรายงานผลการปฏิบัติตามกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2549

อันดับที่	ประเภทหน่วยงานของรัฐ	จำนวน หน่วยงาน ทั้งหมด	จำนวนหน่วยงานที่ มีการรายงาน	
			จำนวน	ร้อยละ
1	หน่วยงานระดับกรม รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน ในสังกัดหรือกำกับของกระทรวงและสำนักงาน รัฐมนตรี และองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ	388	159	41
2	จังหวัด (ราชการส่วนภูมิภาค)	75	34	45
3	องค์การบริหารส่วนจังหวัด	75	29	39
4	เทศบาล	1,158	298	26
5	องค์การบริหารส่วนตำบล	6,620	1,344	20
6	องค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (เมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร)	2	2	100
รวม		8,318	1,864	22

2. รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐในการนำข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9

(1) – (8) มารวมไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู เมื่อพิจารณาเฉพาะจากหน่วยงานของรัฐที่มีการรายงานผลการปฏิบัติงานตามกฎหมายข้อมูลข่าวสาร ปีงบประมาณ พ.ศ.2549 แล้วจะเห็นได้ว่า การดำเนินการนำจะยังอยู่ในระดับเกณฑ์พอใช้ หรือยังจะต้องติดตามตรวจสอบโดยละเอียดอีกครั้งถึงความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสารที่นำมารวมไว้ให้ประชาชนตรวจดู แม้ว่าหน่วยงานของรัฐที่ได้รายงานมานั้นมากกว่าร้อยละ 80 ได้รายงานว่าได้มีการจัดข้อมูลข่าวสารตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา 9 ไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้โดยสะดวกแล้ว แต่เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการจัดทำบัญชีรายการข้อมูลข่าวสารหรือดัชนีข้อมูลข่าวสารที่นำมารวมไว้ให้ตรวจดูได้มีการจัดทำไว้แล้วหรือไม่ ก็จะพบว่ามีการดำเนินการน้อยมากเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 ของหน่วยงานของรัฐที่รายงานเข้ามาจึงยังคงเป็นประเด็นหรือข้อสังเกตว่า การที่ยังไม่ได้จัดทำหรือไม่พร้อมที่จะจัดทำดัชนีหรือบัญชีรายการข้อมูลข่าวสารที่นำมารวมให้ประชาชนเข้าตรวจดูก็อาจแสดงถึงความไม่พร้อมไม่ครบถ้วนของข้อมูลข่าวสารที่นำมาให้ตรวจดูด้วยก็ได้

ยังในส่วน of ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (8) ซึ่งคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2542 และ พ.ศ.2543 ตามลำดับ ให้ประกาศสอบราคาและประกาศประกวดราคา เป็นข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 ที่หน่วยงานของรัฐจะต้องนำมาไว้ให้ประชาชนตรวจนับแต่วันลงนามเป็นเวลา 1 ปี รวมทั้งการกำหนดให้ผลการจัดซื้อจัดจ้างในทุกวิธีไม่ว่าจะเป็นการจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีตกลงราคา สอบราคา ประกวดราคา วิธีพิเศษ วิธีกรณีพิเศษ เป็นข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 ที่หน่วยงานของรัฐทุกแห่งจะต้องสรุปเป็นรายงานเป็นประจำทุกเดือน เพื่อนำมาให้ประชาชนตรวจดู โดยสรุปผลการจัดซื้อจัดจ้างในแต่ละเดือนต้องรายงานตามแบบฟอร์มที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งสาระสำคัญประกอบด้วย ข้อมูลดังต่อไปนี้คือ จัดซื้อจัดจ้างเรื่องอะไร โดยวิธีการใด มีผู้เข้าร่วมการจัดซื้อจัดจ้างที่รายประกอบด้วย บริษัทหรือห้างส่วนใดบ้าง หน่วยงานได้คัดเลือกผู้ประกอบการรายใดไว้ ด้วยวงเงินจ้างเท่าใด และมีเหตุผลที่คัดเลือกผู้ประกอบการรายดังกล่าวนี้ได้อย่างไร

จะเห็นได้ว่า ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (8) ดังกล่าวน่าจะเป็นฐานสำคัญในการส่งเสริมให้การสอบราคา การประกวดราคา เป็นกระบวนการที่มีความโปร่งใส เสมอภาคและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย รวมทั้งรายงานสรุปผลการจัดซื้อจัดจ้างเป็นประจำทุกเดือนก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการตรวจสอบความโปร่งใสในการซื้อจ้าง โดยผู้บริหารหรือโดยประชาชนในกระบวนการมีส่วนร่วม จึงยังต้องมีการตรวจสอบอีกครั้งว่า ในส่วนของหน่วยงานที่ส่งรายงานมาแล้วที่ได้รายงานมากกว่าร้อยละ 80 ว่าได้มีการดำเนินการนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประกาศสอบราคา ประกวดราคา และผลการพิจารณาจัดซื้อจัดจ้างมาให้ประชาชนตรวจนับ ได้มีการดำเนินการครบถ้วนตามหลักเกณฑ์จริงหรือไม่ เพื่อจะได้สามารถขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

ตารางที่ 2: แสดงการเปรียบเทียบจำนวนหน่วยงานของรัฐที่มีการรายงานผลการดำเนินงานตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารและได้รายงานว่าได้ดำเนินการในประเด็นตามมาตรา 9 แล้วเทียบกับจำนวนหน่วยงานที่มีการรายงานผลทั้งหมด									
อันดับ ที่	ประเภทหน่วยงาน ของรัฐ	หน่วยงานของรัฐที่มีการรายงานผลการดำเนินงานตามกฎหมายข้อมูล ข่าวสารปีงบประมาณ พ.ศ.2549 และรายงานว่าได้มีการดำเนินการ ในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้แล้ว							
		มีการจัดให้มี ข้อมูลข่าวสารตาม มาตรา 9 ให้ประชาชนตรวจสอบ		มีการจัดทำ บัญชีข้อมูล ข่าวสารหรือ ดัชนี		มีประกาศ ประกวดราคา สอบราคา ให้ตรวจสอบ		มีสรุปผลการ พิจารณาจัดซื้อ จัดจ้างให้ตรวจสอบ	
		จำนวน หน่วยงาน	ร้อยละ เปรียบเทียบ	จำนวน หน่วยงาน	ร้อยละ เปรียบเทียบ	จำนวน หน่วยงาน	ร้อยละ เปรียบเทียบ	จำนวน หน่วยงาน	ร้อยละ เปรียบเทียบ
1	กรม รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชนใน สังกัดหรือกำกับของ กระทรวงและสำนัก นายกรัฐมนตรีและ องค์กรอิสระตาม รัฐธรรมนูญ	136	85	85	53	144	90	129	81
2	จังหวัด (ราชการ ส่วนภูมิภาค)	33	97	6	18	30	88	30	88
3	** องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น ทุกประเภท	1,313	78	216	13	1,643	58	1,631	97

หมายเหตุ

****** องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท คือ อบจ. เทศบาล อบต. เมืองพัทยา และ กรุงเทพมหานครมีการส่งรายงานการปฏิบัติตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารให้กับคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการรวมทั้งสิ้น 1,673 แห่ง

การสนองตอบการใช้สิทธิร้องเรียนของประชาชน

การพิจารณาเรื่องร้องเรียนของประชาชน กรณีที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น ไม่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจสอบ ไม่ดำเนินการจัดหาข้อมูล

ข่าวสารให้ตามที่ประชาชนมีคำขอ หรือดำเนินการล่าช้าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการโดยตรง ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาคณะกรรมการได้มอบหมายให้มีคณะอนุกรรมการเพื่อช่วยพิจารณาคำเนินการเรื่องร้องเรียนของประชาชน ซึ่งคณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องก็ได้มีการดำเนินการสนองตอบต่อข้อร้องเรียนของประชาชนทุกกรณีที่มีการร้องเรียนเข้ามาได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับดี คือกรณีร้องเรียนโดยส่วนใหญ่สามารถดำเนินการให้หน่วยงานได้มีการแก้ไขและปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายในเวลาที่อยู่ในกรอบเวลาของกฎหมาย คือ 30 วัน หรือขยายเวลาต่อไปอีกไม่เกิน 30 วัน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ยังขาดอยู่ก็คือการนำกรณีร้องเรียนเข้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไปพิจารณาผลักดันให้เกิดการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในระดับกว้างของทุกหน่วยงานของรัฐ เช่น ปัญหากรอบเวลาเมื่อมีผู้มาขอข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานของรัฐตอบสนองช้าเกินกว่า 15 วัน ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติแนวทางที่บัญญัติไว้ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ซึ่งต้องทำให้เกิดเป็นวิถีปกติที่ต้องปฏิบัติผู้ไม่ปฏิบัติต้องถูกราชงานไปยังผู้บังคับบัญชาระดับสูง และหน่วยงานติดตามประเมินผล เช่น กพร. ฯลฯ หรือกรณีเมื่อพบว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของรัฐ ไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจน การดำเนินการกรณีลักษณะนี้อาจมีใช่เพียงทำให้ผู้ร้องเรียนพอใจและยุติเรื่อง แต่จะต้องดำเนินการเป็นกรณีสำคัญ โดยผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานของรัฐอย่างน้อยที่สุดควรต้องได้รับการเตือนโดยให้เข้าชี้แจงต่อที่ประชุมคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการทุกกรณี

ตารางที่ 3 : แสดงอาชีพของผู้ร้องเรียนและจำนวนเรื่องร้องเรียนในปี พ.ศ.2550

อาชีพของผู้ร้องเรียน	จำนวนเรื่องร้องเรียน
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	85
พนักงานบริษัท/นักธุรกิจ	44
ประชาชนทั่วไป	136
อื่นๆ	11
รวม	276

สำหรับหน่วยงานของรัฐที่มีกรณีถูกร้องเรียน 3 อันดับแรก ในปี พ.ศ.2550 คือ หน่วยงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 40 หน่วยงานกระทรวงศึกษาธิการ ร้อยละ 16 และหน่วยงานของหน่วยงานอิสระร้อยละ 10 ตามลำดับ

การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องอุทธรณ์ของประชาชน

การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องอุทธรณ์ของประชาชน กรณีต่างๆ เช่นกรณีหน่วยงานของรัฐมีคำสั่งปฏิเสธ ไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร โดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ได้ดำเนินการ

มาจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ผลคำวินิจฉัยโดยส่วนใหญ่เป็นที่ยอมรับและได้เป็นฐานความคิดที่สำคัญเกี่ยวกับแนวทางการใช้ดุลพินิจในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในทุก ๆ ด้าน หรือทุก ๆ สาขาของข้อมูลข่าวสาร มีคำวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร หรือคำสั่งไม่รับฟังคำคัดค้านไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร จนถึงปัจจุบัน มีประมาณมากกว่า 900 คำวินิจฉัย ซึ่งสามารถใช้เป็นตัวอย่างประกอบการใช้ดุลพินิจการเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะตามมาตรา 15 ของกฎหมายข้อมูลข่าวสารได้ ความเป็นที่สุดของคำวินิจฉัยในฝ่ายปกครองก็ได้รับการรับรอง โดยผลของคำพิพากษาของศาลปกครองที่เห็นว่าคำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่ชั้นต้น ส่วนคำสั่งของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนั้น เป็นผู้ควบคุมตรวจสอบคำสั่งของผู้ออกคำสั่งชั้นต้นและกฎหมายกำหนดให้คำสั่ง หรือดุลพินิจของคณะกรรมการวินิจฉัยฯ เป็นที่สุด เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ออกคำสั่งทางปกครองจึงไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลปกครองให้เพิกถอนคำสั่งของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มิใช่ผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามบัญญัติไว้ในมาตรา 42 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การขับเคลื่อนในส่วนของการกระบวนการวินิจฉัยอุทธรณ์และผลการวินิจฉัยอุทธรณ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี รวมทั้งกรอบเวลาที่ใช้ในการวินิจฉัยอุทธรณ์ก็ดีขึ้น หรือรวดเร็วขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าจะยังมีหลายกรณีที่เวลาทั้งหมดในกระบวนการอุทธรณ์ยังต้องศึกษาตรวจสอบปรับปรุงก็ตาม อย่างไรก็ตามการประเมินผลที่ให้คำว่ายู่ในระดับดีก็เพียงเฉพาะตัวกระบวนการวินิจฉัยอุทธรณ์ และผลการวินิจฉัยอุทธรณ์เท่านั้น แต่ในประเด็นการการขยายผลเพื่อให้แนวทางหรือแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่คณะกรรมการวินิจฉัยฯ ได้วินิจฉัยเป็นแนวทางไปแล้วให้เกิดเป็นทิศทางหรือกระบวนการคิดปกติ หรือพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐอย่างกว้างขวาง เพื่อให้หลักคิดเปิดเผยเป็นหลักปกปิดเป็นข้อยกเว้นเกิดรูปธรรมที่ชัดเจนนั้น ยังเห็นว่าการดำเนินการน้อย

ตารางที่ 4 : แสดงอาชีพของผู้ที่อุทธรณ์และจำนวนเรื่องอุทธรณ์ในปี พ.ศ.2550

อาชีพของผู้ร้องเรียน	จำนวนเรื่องร้องเรียน
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	72
พนักงานบริษัท/นักธุรกิจ	28
ประชาชนทั่วไป	83
อื่นๆ	10
รวม	193

สำหรับหน่วยงานของรัฐที่มีกรณีอุทธรณ์ 3 อันดับแรก ในปี พ.ศ. 2550 คือ หน่วยงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นร้อยละ 24 กระทรวงศึกษาธิการร้อยละ 23 และหน่วยงานอิสระของรัฐร้อยละ 13 ตามลำดับ

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ : การขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารในอนาคต

การขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารในอนาคตระยะ 5 ปี หรือ 10 ปี ข้างหน้าจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนกฎหมายที่ดำเนินการมาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน และการพิจารณาถึงเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสารเพื่อจะทำให้สามารถประเมินได้ว่าการขับเคลื่อนกฎหมายจนถึงขณะนี้ได้บรรลุผลตามเป้าหมายเพียงใด และเพื่อจะได้ทราบว่ายังมีการกิจที่จะต้องดำเนินการอีกในระดับใด นอกจากนี้การศึกษาพิจารณาถึงสภาพทางการเมือง การบริหารการปกครองของประเทศที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อจะได้สามารถใช้ประโยชน์จากสภาวะการเมืองทางการเมืองและการปกครองได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ.2550 ซึ่งได้กำหนดให้บทบัญญัติในเรื่องสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนถูกนำมารวมไว้ในส่วนเดียวกัน คือ ส่วนที่ 10 (สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน) ในหมวด 3 (สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย) จึงต้องพิจารณาด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในหลายๆ ลักษณะ ซึ่งเกี่ยวข้องกฏหมายหลายฉบับและมีหลายองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ หรือสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการจะพิจารณาการขับเคลื่อนกฎหมายข้อมูลข่าวสารในมิติที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวพันนี้อย่างไร เพื่อให้เกิดการประสานพลังขับเคลื่อน (Synergy) ที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และมีผลต่อการเพิ่มผลสำเร็จของเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร

1. สถานะความสำเร็จของกฎหมายข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน

จากข้อมูลผลการดำเนินงานของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร และสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าในระดับผลผลิต (Output) การขับเคลื่อนตามกฎหมายมีงานหลายด้านที่อยู่ในเกณฑ์ดี เช่น งานวินิจฉัยอุทธรณ์ งานพิจารณาเรื่องร้องเรียน แต่งานขับเคลื่อนบางด้านก็น่าจะถือว่าผลยังไม่น่าพอใจยังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะการขับเคลื่อนกลไกตามมาตรา 9 ในเรื่องการให้หน่วยงานของรัฐต้องจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารเตรียมไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจสอบ ดังนั้นเมื่อประเมินงานในระดับผลผลิตประกอบด้วยความตั้งใจ และข้อจำกัดการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้อง ก็อาจกล่าวได้ว่าโดยภาพรวมของผลผลิตน่าจะอยู่ในเกณฑ์ที่รับได้

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลในระดับผลลัพธ์ (Outcome) และระดับเป้าประสงค์ (Goal) แล้วก็ยังมีความสำคัญมากกว่างานตามกฎหมายข้อมูลข่าวสาร บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับผลลัพธ์ และระดับเป้าประสงค์เพียงใด ซึ่งยังอาจเป็นปัญหาเรื่องการกำหนดตัวชี้วัดด้วยว่าจะวัดด้วยตัวชี้วัดใด เช่น ในระดับผลลัพธ์ คือการที่ประชาชนสามารถใช้สิทธิทางการเมืองได้ตามความเป็นจริงนั้น การไปใช้สิทธิออกเสียง เลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 ใช้การใช้สิทธิทางการเมืองที่ตรงกับความเป็นจริงแล้วหรือยัง ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลในชุดก่อนเหตุการณ์

19 กันยายน 2549 และรัฐบาลที่ทำหน้าที่ในปัจจุบัน ประชาชนได้รู้หรือสามารถจะรู้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการใช้สิทธิทางการเมืองเพียงพอแล้วหรือไม่ การใช้สิทธิทางการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีบทบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 87 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่บัญญัติให้รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง และการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐในทุกระดับ ซึ่งหากพิจารณาจากตัวชี้วัดตามมาตรา 87 ของรัฐธรรมนูญนี้แล้วก็อาจประเมินได้ว่า ผลสำเร็จในระดับผลลัพธ์ (Outcome) ยังไม่มีผลลัพธ์ชัดเจนจะต้องเพิ่มความพยายามอีกมาก

สำหรับการประเมินผลระดับเป้าประสงค์ (Goal) ซึ่งก็คือ การที่กฎหมายเกิดผลสะท้อนหรือผลกระทบ (Impact) ที่ทำให้รัฐบาลเป็นรัฐบาลโดยประชาชนมากยิ่งขึ้น (ความโปร่งใสมีประสิทธิภาพ ฯลฯ) และทำให้เกิดความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย การเกิดเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 ซึ่งมีเหตุผลสำคัญของการยึดอำนาจเหตุผลหนึ่ง คือ มีการทุจริตในการบริหารงานของรัฐซึ่งเป็นเหตุผลที่คล้ายคลึงกันกับการยึดอำนาจในปี พ.ศ.2534 ที่มีเหตุผลว่ารัฐบาลในขณะนั้นมีการบริหารงานที่ทุจริต จึงเป็นเหตุให้ต้องมีการยึดอำนาจ ซึ่งหากพิจารณาจากเหตุการณ์ 19 กันยายน 2549 ก็อาจต้องประเมินว่ารัฐบาลในขณะนั้นไม่สามารถแสดงความเป็นรัฐบาลโดยประชาชนมากยิ่งขึ้นให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศพอใจ หรือเห็นพ้องและส่งผลต่อความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตยแม้เป็นระดับชั่วคราวก็ตาม ผลสำเร็จในระดับเป้าประสงค์ (Goal) จึงอาจถือได้ว่ายังไม่น่าพึงพอใจ ยังจะต้องใช้ความพยายามอีกมาก

2. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนกลไกการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐให้ประชาชนเข้าตรวจดู

แม้ว่าถ้าพิจารณาจากสถานการณ์ในปัจจุบันประมาณ พ.ศ. 2550 ที่คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบให้ ก.พ.ร. กำหนดตัวชี้วัดด้านการดำเนินการตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 เป็นตัวชี้วัดภาคบังคับในมิติด้านธรรมาภิบาลขององค์กรในการให้บริการประชาชนของหน่วยงานของรัฐในระดับกรมของทุกกระทรวงและระดับจังหวัด โดยให้สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการเป็นผู้กำกับตัวชี้วัดนี้ ซึ่งก็น่าจะคาดหมายได้ว่าหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในบังคับของตัวชี้วัดย่อมจะต้องพยายามให้ได้คะแนนในข้อนี้เต็มตามกำหนด อย่างไรก็ตามเห็นว่ามีความจำเป็นที่คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการหรือสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ จะต้องกำหนดมาตรการและวิธีดำเนินการเพิ่มเติม ดังนี้

2.1 ต้องกำหนดมาตรการตรวจสอบประเมินการดำเนินการตามกฎหมายข้อมูลข่าวสาร มาตรา 9 โดยพิจารณาให้คะแนนจากเกณฑ์การปฏิบัติที่ครบถ้วน มิใช่เพียงตรวจว่ามีปฏิบัติตามรายการที่กำหนดเท่านั้น แต่ต้องตรวจสอบความครบถ้วนของรายการข้อมูลข่าวสารและการปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น ประกาศประกวดราคา และสอบราคาที่ต้องนำมารวมไว้ให้ตรวจสอบนับตั้งแต่วันลงนามเป็นเวลา 1 ปีนั้น สิ่งที่ต้องตรวจคือ ได้นำข้อมูลข่าวสารมารวมไว้ให้ตรวจทันทีตามกำหนด หรือทำเป็นรายสะดวก รวมทั้งได้มีระบบความ

พร้อมให้ตรวจสอบย้อน 1 ปี เพียงใด และในส่วนของการสรุปผลการพิจารณา จัดซื้อจัดจ้างก็เช่นเดียวกันได้ มีการสรุปผลการพิจารณาจัดซื้อจัดจ้างในทุกกรณีจริงหรือไม่ ดำเนินการครอบคลุมงบประมาณของหน่วยงานจริงหรือไม่และได้ทำสรุปทุกเดือนหรือไม่ ดำเนินการต่อเนื่องเป็นลำดับหรือทำตามใจสะดวก โดยเห็นว่ามาตรฐานการปฏิบัติตามมาตรา 9 ของหน่วยงานระดับกรม และจังหวัดควรต้องกำหนดให้อย่างน้อยร้อยละ 90 มีความครบถ้วนสมบูรณ์ภายในปีงบประมาณ 2551 และดำรงรักษามาตรฐานไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ตลอดไป โดยหน่วยงานที่ปฏิบัติต่ำกว่าเกณฑ์ควรมีมาตรการที่เหมาะสมในทางการบริหาร เช่นการรายงาน การตรวจพบให้สาธารณะได้ทราบทุกๆ 6 เดือน และการรายงานให้คณะรัฐมนตรีได้ทราบด้วย ฯลฯ

2.2 ต้องกำหนดมาตรการการปฏิบัติและการตรวจประเมินหน่วยงานระดับเทศบาล จำนวน 1,158 แห่ง ให้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรา 9 ของกฎหมายอย่างน้อยร้อยละ 70 ใน ปีงบประมาณ พ.ศ.2552 และอย่างน้อยร้อยละ 85 ในปีงบประมาณ 2553 การตรวจประเมินในระดับเทศบาล ก็ต้องแสดงถึงความจริงจัง และเผยแพร่ผลการตรวจประเมินการปฏิบัติของเทศบาลให้สาธารณะชนได้ทราบ เป็นระยะๆ รวมทั้งเทศบาลที่ไม่ให้ความสำคัญหรือไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติตามกฎหมายก็สมควรที่จะให้สังคมได้ทราบเพื่อจับตาเป็นพิเศษในเรื่องการบริหารงานที่โปร่งใสมีธรรมาภิบาลหรือไม่ด้วย

2.3 สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งทั่วประเทศมีจำนวนรวมกันประมาณถึง 6,620 แห่งนั้น จะต้องมีการกำหนดกระบวนการหรือวิธีการที่จะสื่อสารให้ อบต. มีความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนที่เป็นรูปธรรมโดยเฉพาะการปฏิบัติตามมาตรา 9 ในทุกอนุมาตราที่จะต้องมีการขยายความ หรือชี้ให้ชัดว่าขั้นตอนของรายการข้อมูลข่าวสารในเรื่องนั้นของ อบต. คืออะไร เช่น ตามมาตรา 9 (1) ผลการพิจารณาหรือวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชนในระดับ อบต. ที่สำคัญคืออะไร ที่ควรต้องนำรวมให้ประชาชนเข้าตรวจดู ซึ่งโดยสรุปก็คือคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ หรือสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ จะต้องศึกษาและกำหนดคัมภีร์หรือต้นแบบที่ครบถ้วนเหมาะสมให้แล้วเสร็จภายในปีงบประมาณ 2552 ซึ่งนั่นหมายความว่า การตรวจประเมินอย่างจริงจังในระดับ อบต. ในช่วงปีงบประมาณ 2551 เพื่อเก็บรับข้อมูลและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการบริหาร อบต. และความต้องการของประชาชนในเรื่องข้อมูลข่าวสารที่แท้จริง เพื่อให้สามารถกำหนดแนวปฏิบัติที่เกิดประโยชน์สูงสุด โดยในระดับ อบต. ก็เช่นเดียวกันจะต้องทำให้เป็นที่ปรากฏเช่นเดียวกันว่า อบต. ที่ไม่ให้ความสนใจไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติจะต้องอยู่ในความเพ่งเล็งเป็นพิเศษของประชาชนในพื้นที่และในของทั่วประเทศ

2.4 ต้องมีการศึกษาถึงความจำเป็นในการเพิ่มจำนวนข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจดู ซึ่งเป็นอำนาจของกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ตามมาตรา 9 (8) ของกฎหมายโดยให้พิจารณาประเภทข้อมูล ประเภทขององค์กรหรือหน่วยงานและพื้นที่ตั้งของหน่วยงานของรัฐด้วย เพื่อทำให้เกิดรูปแบบของข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (8) ซึ่งอาจใช้บังคับเฉพาะบางหน่วยงานให้จัดเพิ่มขึ้นตามความแตกต่างของความต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในแต่ละด้าน หรือแต่ละพื้นที่ด้วย

2.5 มาตรการที่กำหนดให้ทุกหน่วยงานของรัฐต้องนำข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (8) ลงใน Website ของหน่วยงานที่มี Website ของตนเองนั้น ต้องตรวจสอบติดตามเพื่อให้มีผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนว่าทุกหน่วยงานได้ปฏิบัติตามครบถ้วนถูกต้องหรือไม่ รูปแบบการนำเสนอประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกหรือไม่โดยตรง ให้มีการปฏิบัติตามมาตรการนี้หรือมติ ครม. ในเรื่องนี้ของหน่วยงานระดับกรม/จังหวัด/อบจ. และเทศบาลขนาดใหญ่ให้แล้วเสร็จภายในปีงบประมาณ พ.ศ.2551 หรือ ปีพ.ศ.2551

2.6 ต้องศึกษาส่งเสริมและพัฒนาารูปแบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 9 (1) – (8) ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์จากหน่วยงานที่มีความพร้อมโดยติดตามประสานศึกษาจากหลายๆ หน่วยงานเพื่อนำไปขยายผลใช้งานต่อไป ทั้งนี้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ และสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการต้องสรุปถึงการพัฒนาหรือสถานะของการศึกษาพัฒนาเรื่องนี้เป็นประจำทุกปี เพื่อสามารถกำหนดนโยบายและผลักดันการปฏิบัติได้ในเวลาที่เหมาะสมโดยเร็ว

ตารางที่ 5: แสดงการกำหนดเป้าหมายการขับเคลื่อนหน่วยงานของรัฐในการปฏิบัติตามมาตรา 9 ของกฎหมายข้อมูลข่าวสาร

ประเภท/ระดับ ของหน่วยงาน	เป้าหมายจำนวนหน่วยงาน ที่ปฏิบัติได้มาตรฐาน		
	2551	2552	2553
กรม/จังหวัด	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90	ดำรงมาตรฐาน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90	
เทศบาล		ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 85
อบต.	การตรวจประเมิน ในระดับเข้ม	กำหนดต้นแบบที่ เหมาะสมของศูนย์ ข้อมูลแล้วเสร็จ	

3. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนกลไกการพิจารณาเรื่องร้องเรียนของประชาชน กรณีหน่วยงานไม่ปฏิบัติตามกฎหมายกำหนด

ในกรณีนี้แม้ว่าการพิจารณาเรื่องร้องเรียนในช่วงที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่าได้ดำเนินการไปในระดับดีมีการประชุมอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุกสัปดาห์ทำให้การพิจารณาเรื่องไม่ล่าช้า แต่ยังเห็นว่าต้องดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อให้ส่งผลต่อการบรรลุผลตามเจตนารมณ์ในระดับผลลัพธ์หรือระดับเป้าประสงค์มากขึ้น กล่าวคือ

3.1 ต้องดำเนินการกับหน่วยงานทุกหน่วยที่พบว่ามิได้มีการสื่อสารต่อประชาชนที่มาขึ้นคำขอข้อมูลข่าวสารภายใน 15 วัน ตามมติคณะรัฐมนตรี และตามที่กำหนดเป็นหลักไว้ในพระราชกฤษฎีกา

ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเกิดความตระหนักถึงการปฏิบัติที่ยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

3.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่มีพฤติกรรมและประเมิณได้ว่า ไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่คิดว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องสนอง ควรต้องมีบทคัดเตือนทั้งในระดับหน่วยงานและผู้บริหารที่ชัดเจนจริงจังเพื่อให้เกิดความตระหนักอย่างแท้จริง และเป็นแบบอย่างด้านตรงข้ามที่จะไม่มีการเอาอย่าง

3.3 ควรต้องให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องด้วย แม้ว่ากฎหมายข้อมูลข่าวสารมีเจตนารมณ์ที่จะให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐอย่างกว้างขวาง มิได้มีจุดมุ่งหมายโดยตรงที่จะมาคุ้มครองการขอข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานแต่ก็เห็นว่า ประเทศไทยของเรายังคงมีปัญหาการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องในการใช้อำนาจของหน่วยงานต่างๆ อยู่อีกมาก ในบางขณะ หรือบางโอกาสที่หน่วยงานหนึ่งประสงค์ที่จะได้ข้อมูลข่าวสารจากอีกหน่วยงานหนึ่งเพื่อตรวจสอบหรือใช้ประกอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของตน หรือตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายที่ตนมีหน้าที่ เช่น ป่าไม้และตำรวจ ตรวจไม้ของกลาง ต้องการหลักฐานว่าเป็นไม้ที่ถูกกฎหมายหรือไม่ หน่วยงานที่ครอบครองข้อมูลก็ควรให้หน่วยที่เกี่ยวข้องได้ทราบเพื่อพิจารณาด้วย อย่างไรก็ตามอาจมีความไม่เห็นพ้องกันระหว่างสองหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้อีกหน่วยงานหนึ่งไม่ได้ข้อมูลข่าวสารซึ่งมิใช่ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล หรือข้อมูลที่กระทบกับความมั่นคง จึงอาจเกิดช่องว่างในการพัฒนาบ้านเมืองและการแก้ไขสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หากจะกำหนดกรอบความคุ้มครองตามกฎหมายเพียงว่า ต้องเป็นเรื่องระหว่างประชาชนกับรัฐก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ จึงเห็นว่าคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารฯ ควรต้องให้ความสำคัญและรับผิดชอบกับการแก้ไขปัญหาในกรณีดังกล่าวด้วย โดยสามารถใช้อำนาจหน้าที่ตามกระบวนการบริหาร หรือการเสนอ ครม. เพื่อให้เกิดทิศทางการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป โดยเฉพาะการทำให้การบริหารโปร่งใส

4. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนขยายผลคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ส่งผลกระทบต่อการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการและสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ควรต้องมีมาตรการชัดเจนในการสื่อสารคำวินิจฉัยไปยังหน่วยงานของรัฐเพื่อกระตุ้นความรู้ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกใหม่ โดยแจ้งเป็นประจำทุกเดือนหมุนเวียนสลับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนมากได้รับผลสะท้อนและในระดับภาคประชาชน ภาคเอกชน ควรจัดรูปแบบ และกระบวนการประสานสื่อสารเพื่อให้เกิดรูปแบบและวิธีการที่ขยายผลให้ได้กว้างขวางมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้โครงข่ายภาคประชาชนและภาคเอกชนที่มี

5. การผลักดันให้กระบวนการรักษาข้อมูลข่าวสารตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ.2544 มีประสิทธิภาพ

แม้ว่ากลไกการรักษาข้อมูลข่าวสารตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. 2544 จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการและหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารลับมิให้รั่วไหลไปจนเกิดความเสียหายต่อประเทศของชาติ แต่อย่างไรก็ตาม การทำให้กลไกการรักษาข้อมูลข่าวสารลับมีประสิทธิภาพก็ย่อมจะส่งผลในทางตรงกันข้ามที่จะช่วยให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยทั่วไปของประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงต้องมีการตรวจประเมินการปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าวว่าได้มีการดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพออันจะเป็นการสนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักข่าวกรองแห่งชาติที่มีหน้าที่กำกับดูแลในส่วนฝ่ายพลเรือน และศูนย์รักษาความปลอดภัยมีหน้าที่รับผิดชอบในส่วน of ฝ่ายทหารด้วย

ทั้งนี้ จะต้องให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ตระหนักถึงการปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับฯ คือทำให้เกิดความเข้าใจตั้งแต่นิยามคำว่า ข้อมูลข่าวสารลับ ซึ่งระเบียบกำหนดว่า “คือข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 14 หรือมาตรา 15 ที่หัวหน้าหน่วยงานของรัฐได้มีคำสั่งกำหนดชั้นความลับ” จะเห็นได้ว่า เมื่อศึกษานิยามก็จะเห็นความขัดแย้งระหว่างข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 และข้อมูลข่าวสารลับได้ รวมทั้งการที่ระเบียบได้กำหนดให้หัวหน้าหน่วยงานที่กำหนดข้อมูลข่าวสารลับต้องระบุเหตุผลในการกำหนดข้อมูลข่าวสารลับเพื่อนำไปจัดแจ้งเหตุผลในการกำหนดให้ข้อมูลข่าวสารเป็นข้อมูลข่าวสารลับไว้ในทะเบียนคุมเอกสารลับด้วยก็เป็นมาตรการที่จะทำให้ข้อมูลข่าวสารลับมีนัยสำคัญอย่างแท้จริง คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการจึงควรมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติในเรื่องนี้กับหน่วยงานรับผิดชอบการปฏิบัติเป็นระยะๆ ว่าได้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องเพียงใด รวมทั้งการปฏิบัติในส่วนที่ขัดแย้งกับความเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ตามมาตรา 26 ของกฎหมายข้อมูลข่าวสารด้วย

6. การสร้างกลไกความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ส่วนที่ 10 (หมวดที่ 3) ซึ่งว่าด้วยสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน ตั้งแต่มาตราที่ 56-62 ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับบทกฎหมายอื่นๆ นอกเหนือจากกฎหมายข้อมูลข่าวสารด้วย เช่นตามมาตรา 57 สิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจง และเหตุผล ก่อนการอนุญาต หรือดำเนินการ โครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียที่สำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตน หรือชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายกระบวนการรับฟังความคิดเห็น และมาตรา 61 เกี่ยวกับสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครองในการได้รับข้อมูลที่เป็นความจริง

การสร้างกลไกความร่วมมือและสนับสนุนต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้วยังรวมถึงการประเมินผลหรือการวัดผลที่เป็นส่วนของผลลัพธ์ (Outcome) หรือผลกระทบที่มีผลต่อกันอีกด้วย

7. การสร้างกลไกขับเคลื่อนกฎหมายร่วมกับองค์กรภาคสังคม ภาคเอกชน และภาคประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม อย่างต่อเนื่อง ยึดโยงกับโครงข่ายในพื้นที่ทุกภาค ทุกจังหวัด

โดยกลไกความร่วมมือควรดำเนินการในทุกมิติทั้งความร่วมมือในการติดตามการปฏิบัติตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการใช้กลไกตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประวัติผู้เขียน
นายชัชทอง โอภาสศิริวิทย์

ตำแหน่งงานปัจจุบัน ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี

ประวัติการศึกษา

- ปริญญาตรีวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ปริญญาโทรัฐศาสตร์ (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Post Graduate Diploma ด้านวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม จากสถาบันนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อม ประเทศเนเธอร์แลนด์
- ประกาศนียบัตรนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 34 สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน ก.พ.
- ประกาศนียบัตรชั้นสูง การบริหารเศรษฐกิจสาธารณะสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 2 สถาบันพระปกเกล้า
- ปริญญาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ประจำปีการศึกษา 2548-2549

ตำแหน่งหน้าที่งานพิเศษในปัจจุบัน

- กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการตรวจสอบประเมินผลประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- อนุกรรมการพิจารณาศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- อนุกรรมการพิจารณาและให้ความเห็นเรื่องร้องเรียนตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ
- อนุกรรมการตอบข้อหารือตามกฎหมายข้อมูลข่าวสารของราชการ

ประวัติการทำงาน

- ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- ผู้อำนวยการกองวิชาการ สำนักรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานคร
- หัวหน้าฝ่ายควบคุมคุณภาพน้ำ สำนักการระบายน้ำกรุงเทพมหานคร
- หัวหน้างานออกแบบทางและโครงสร้าง สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

1. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์, 2543
2. คู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์, 2548
3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2550
4. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. "การศึกษาวิเคราะห์และจัดทำรายงานประมวลผลข้อมูลการติดตามผลการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ของหน่วยงานของรัฐ." รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ
5. คำพิพากษาของศาลปกครอง "คดีหมายเลขดำ ที่ 379/2548 หมายเลขแดงที่ 795/2549."
6. "สถิติเรื่องร้องเรียนและเรื่องอุทธรณ์." (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.oic.go.th>
7. ระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ.2544.